

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Postboks 8119 DEP
0032 OSLO

Deres referanse

Deres dato

Vår referanse

2025/3772

Vår dato

18.06.2025

Høringssvar fra UiB - Forslag til ny forskrift om opptak til høgare utdanning (opptaksforskrifta)

Vi viser til høringsbrev fra Kunnskapsdepartementet (KD). Den 18. mars sendte regjeringen forslag til ny forskrift om opptak til høgare utdanning (opptaksforskriften) på høring til lærestedene, med høringsfrist 18.06.2025. Forslaget følger opp Meld ST 20 (2023-2024).

Vi støtter at det nå gjøres en omfattende revidering av opptaksforskriften, og i tråd med vårt forrige høringssvar er det viktig for UiB at regelverket:

- Bidrar til å sikre en mer mangfoldig sammensatt studentgruppe, spesielt på studier med høy konkurranse. Det er viktig at studentrepresentasjonen i høyere utdanning speiler samfunnet.
- Ikke forsterker en sosioøkonomisk sortering av utdanningene.
- Bidrar til bedre kjønnsbalanse.
- Er transparent og enkel å forstå for søkerne, og bidrar til effektiv saksbehandling.

Overordnede tilbakemeldinger:

- UiB er positive til at mange av endringsforslagene legger til rette for mer effektiv saksbehandling og et mer transparent regelverk.
- UiB støtter forslaget om at lærestedene kan ta i bruk rangerende opptaksprøver uten å søke departementet, men vi mener at modellene som er foreslått må justeres.
- UiB ønsker å beholde tilleggspoeng for fremmedspråk i VGO, tilleggspoeng for bestått høyere utdanning, og noen tilleggspoeng for alder
- UiB er usikre på effektene av forslagene til justering i kvotestørrelser og aldersgrenser. Det er viktig at endringene ikke reduserer mangfoldet i studentgruppene.

I det videre følger høringssvaret strukturen til høringen.

Postadresse

Universitetet i Bergen
Universitetsledelsen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:

post@uib.no

Organisasjonsnummer

874 789 542

Saksbehandler

Telefon: 55584427

Mobil:

E-post: Arild.Jenssen@uib.no

1 Kvalifisering for opptak til høyere utdanning

UiB støtter at generell studiekompetanse (GSK) fremdeles skal være hovedveien inn i høyere utdanning, og at alternative veier inn, som realkompetansevurdering og dispensasjon, beholdes. Vi støtter også at muligheten for kvalifiserende opptaksprøver beholdes for studier som krever dette, som for UiB gjelder våre utøvende og skapende studier.

1.1 Opptak på grunnlag av 23/5-regelen

Departementet foreslår endringer i 23/5-regelen. I dag fungerer denne regelen slik at søkere som er 23 år eller eldre, og i tillegg kan dokumentere minimum fem år med arbeidspraksis, kan kvalifiseres og rangeres på bakgrunn av de seks studiekompetansefagene. Departementet foreslår at 23/5-regelen beholdes, men at kravet om arbeidspraksis opphører. I tillegg foreslår departementet å øke aldersgrensen fra 23 til 25 år.

UiB støtter at 23/5-regelen består som en vei inn i høyere utdanning, og at kravet om 5 års arbeidserfaring fjernes. UiB støtter ikke forslaget om å øke aldersgrensen fra 23 til 25 år, da vi er usikre på effekten av dette. Vi er bekymret for at denne endringen kan føre til at flere søkere enn i dag blir nødt til å bruke uforholdsmessig mye tid på å fullføre eller forbedre videregående fag fremfor å begynne med studier.

1.2 Unntak fra kravet om generell studiekompetanse

UiB støtter at unntakene for generell studiekompetanse, inkludert realkompetansevurdering, dispensasjon, forkurs for ingeniørutdanninger og opptak til kunstutdanninger, videreføres i ny forskrift. Vi støtter også de foreslåtte språklige endringene i opptaksforskriften.

UiB støtter forslaget om å videreføre reglene om opptak på vilkår (betinget opptak), inkludert forslagene om språklige endringer.

1.3 Opptak på grunnlag av høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning

I forslaget til forskriftsendringer står det at *«Søkarar som ikkje har bestått norsk vidaregåande opplæring som gir generell studiekompetanse, kan få generell studiekompetanse på grunnlag av bestått eitt år høgare utdanning (60 studiepoeng)»*.

Denne formuleringen er utfordrende, da den åpner for at også søkere som har fullført 60 studiepoeng ved en utenlandsk utdanningsinstitusjon kan kvalifisere for opptak. Ettersom vi ikke enkelt kan verifisere hvorvidt søkere med utdanningsbakgrunn fra utlandet har bestått videregående skole, risikerer vi å måtte rangere flere søkere på bakgrunn av høyere utdanning. Dette er ikke i tråd med intensjonen til ordningen. UiB foreslår at det i forskriften presiseres at det kun er søkere med 60 studiepoeng fra en norsk utdanningsinstitusjon som får generell studiekompetanse.

1.4 Opptak på vilkår

UiB støtter at reglene om opptak på vilkår videreføres.

1.5 Spesielle opptakskrav

UiB støtter at ordningen med spesielle opptakskrav i form av innholdskrav, som krav om spesialisering i matematikk og fysikk, videreføres. Disse kravene er en forutsetning for at studentene skal kunne gjennomføre studier. UiB støtter også at spesielle opptakskrav i form av nivåkrav, som krav om minimum karakter 3 i norsk, videreføres. Dette er viktige faglige minstekrav for de aktuelle utdanningene.

1.6 Forenkling og samordning av spesielle opptakskrav

UiB er positiv til departementets forslag om å jobbe mot forenkling og bedre samordning av spesielle opptakskrav, men presiserer at denne prosessen forutsetter grundige vurderinger og tilstrekkelig med tid. Vi erfarer samtidig at det på enkelte studier er krevende å få godkjent opptakskrav som fakultetene opplever som nødvendige, fordi nasjonal samordning vektlegges sterkt når departementet vurderer søknader om spesielle opptakskrav. UiB foreslår at hensynet til studentenes mulighet til å gjennomføre studier i større grad legges til grunn i departementets vurderinger av slike søknader, slik at opptaksgrunnlaget til studier sikrer at studentene har et godt grunnlag for å følge undervisning.

1.7 Kvalifiserende opptaksprøver

UiB støtter at dagens ordning med kvalifiserende opptaksprøver videreføres, og at enkeltstudier etter søknad til departementet kan unntas krav om generell studiekompetanse. Dette er en forutsetning for at vi skal kunne oppnå den studentsammensetningen vi har behov for på våre skapende og utøvende studier.

1.8 Opptaksprøve som alternativ til spesielle opptakskrav

Departementet foreslår at lærestedene kan tilby en kvalifiserende opptaksprøve til søkere som ikke dekker spesielle opptakskrav, slik at søkere kan vurderes som studiekvalifisert selv om de mangler nødvendige fag fra VGO. Departementet foreslår videre at denne typen opptaksprøve kun kan benyttes for studier som er lyst ut på nytt etter hovedopptaket den 20. juli, innenfor ordningen kjent som ledige studieplasser.

UiB lyser ikke ut studier via ordningen ledige studieplasser i det samordna opptaket, og vi har følgelig ikke innspill til dette forslaget.

Oppsummert:

- UiB støtter at GSK fortsatt skal være hovedveien inn i høyere utdanning, samtidig som muligheter for å kvalifisere seg gjennom alternative ordninger beholdes.
- UiB støtter forslaget om å fjerne praksiskravet i 23/5-regelen, men vi støtter ikke at aldersgrensen heves til 25 år.
- UiB støtter at dagens ordninger om unntak fra krav om generell studiekompetanse og opptak på vilkår videreføres.
- UiB støtter at spesielle opptakskrav i form av innholds krav og nivåkrav videreføres.
- UiB støtter at dagens ordning med kvalifiserende opptaksprøver og fritak fra krav om generell studiekompetanse for enkelte studier videreføres.
- UiB har ikke innspill til departementets forslag om opptaksprøve som alternativ til å dekke spesielle opptakskrav.

2 Rangering av søkere ved opptak

UiB er positiv til at departementet foreslår forenklinger i regelverket for rangering av søkere. Samtidig mener vi at enkelte av forslagene bryter med UiBs prinsipper for studentopptak som omhandler å tilrettelegge for en mangfoldig studentgruppe som gjenspeiler samfunnet, hindre sosioøkonomisk sortering, og å oppnå en bedre kjønnsfordeling på studier.

UiB støtter at dagens ordning for poengberegning videreføres. Vi har god erfaring med denne delen av opptakssystemet, og erfarer at den oppleves som transparent og effektivt.

2.1 Dobbeltrangering

Departementet foreslår å avvikle dagens ordning med dobbeltrangering. I dag fungerer det slik at søkere som kvalifiserer på bakgrunn av både treårig videregående skole og 23/5-regelen, poengberegnes etter begge grunnlagene og konkurrerer med den poengsummen som gi best uttelling.

I departementets forslag skal dobbeltrangering avvikles, og det foreslås i stedet at søkere kun rangeres etter ett grunnlag, der bestått videregående skole prioriteres foran 23/5-regelen. Argumentet for denne endringen er å tilrettelegge for et mer effektivt og automatisert opptakssystem, samtidig som regelverket blir enklere å forstå for søkere.

UiB støtter en større grad av automatisering i rangeringen av søkere. Samtidig mener vi at dagens ordning med dobbeltrangering bidrar til en mer mangfoldig sammensatt studentgruppe. Denne endringen, sett i sammenheng med de foreslåtte justeringene i kvotefordeling og avvikling av tilleggspoeng, kan bidra til at det blir vanskeligere å konkurrere seg inn på studier med høy konkurranse for eldre søkere og for søkere som ikke gjorde det bra på videregående skole. Vi er også bekymret for at dette kan slå spesielt uheldig ut for søkere med utenlandsk utdanningsbakgrunn, søkere med innvandrerbakgrunn og søkere som ikke følger et lineært videregående løp.

Videre er det dokumentert at jenter lykkes bedre enn gutter i videregående, og dermed også har bedre forutsetninger for å kunne konkurrere seg inn på studier med høy konkurranse. UiB er bekymret for at denne skjevheten forsterkes om det blir vanskeligere å forbedre konkurransegrunnlaget etter videregående skole.

UiB støtter følgelig ikke forslaget om å avvikle ordningen med dobbeltrangering.

2.2 Kvote for førstegangsvitnemål og generell kvote

Departementet foreslår å videreføre kvote for førstegangsvitnemål, i tillegg til en generell (ordinær) kvote for andre søkere, eller for søkere som er eldre enn aldersgrensen i kvoten for førstegangsvitnemål.

Departementet foreslår videre at størrelsen på kvotene justeres, der kvoten for førstegangsvitnemål økes fra 50 % til 70 %. I tillegg foreslår departementet at aldersgrensen i kvoten for førstegangsvitnemål endres fra 21 år til 23 år. Argumentet for disse endringene er blant annet at retten til videregående opplæring er utvidet, og at alle elever nå har fem år på å oppnå førstegangsvitnemål.

UiB mener at denne endringen vil slå mer fordelaktig ut for de som gjør det bra på videregående skole enn i det nåværende opptakssystemet, og at det kan bli vanskeligere for søkere med behov for å forbedre karakterene sine etter videregående skole å konkurrere seg inn på studier med høy konkurranse. Selv om det fremdeles vil være mulig å forbedre karakterer etter videregående skole, kan det bli vanskeligere å bruke de forbedrede karakterene til å komme inn på ønsket studie.

Det er avgjørende at opptakssystemet gir rom for modning og nye sjanser. Ungdom modnes i ulikt tempo, og et rettferdig opptakssystem må ta høyde for dette. UiB mener at også de som bruker lengre tid på å bli studieforberedt skal ha gode muligheter til å konkurrere seg inn på studier med høy konkurranse, og vi er bekymret for at de foreslåtte endringene i kvotefordeling vil motvirke dette. De foreslåtte endringene kan ramme søkere som ikke følger en lineær utdanningsvei, og gå spesielt utover søkere som trenger mer tid og fleksibilitet for å kvalifisere seg for opptak.

UiB støtter departementets forslag om å endre navnet på den andre kvoten fra «ordinær kvote» til «generell kvote».

2.3 Tilleggs poeng

I nåværende forskrift gis det inntil 8 poeng for alder, inntil 4 tilleggs poeng for språk- og realfag fra videregående skole, og inntil 2 tilleggs poeng for enten gjennomført folkehøgskole, førstegangstjeneste eller 60 studiepoeng. For enkelte studier gis det også tilleggs poeng til underrepresentert kjønn.

Departementet foreslår at tilleggs poeng for realfag beholdes, men halveres. Departementet foreslår å fjerne tilleggs poeng for fremmedspråk og naturbruk fra videregående skole, samt tilleggs poeng for høyere utdanning, fagskoleutdanning, folkehøgskole og alder. Departementet foreslår at det gis ett tilleggs poeng for samisk språk.

UiB støtter at tilleggs poeng for realfag beholdes, men vi ønsker å også beholde ordningen med tilleggs poeng for språkfag. Vi foreslår at det skal være mulig å oppnå like mange tilleggs poeng for språkfag som for realfag. Vi er bekymret for at færre elever vil velge språkfag om tilleggs poengene bortfaller. Vi frykter at det å fjerne tilleggs poengene for språk samtidig som man beholder tilleggs poeng for realfag vil forsterke denne effekten ytterligere. Vi erfarer også at søkere med innvandrerbakgrunn ofte tar språkfag i videregående skole for å høyere konkurransepoengsum etter 23/5-regelen. Vi er bekymret for at denne søkergruppen vil rammes av den foreslåtte endringen, og at dette kan påvirke mangfoldet i studentgruppene på studier med høy poenggrense.

UiB støtter begrunnelsen for å kutte i dagens ordning med 8 alderspoeng. Vi mener det likevel vil være hensiktsmessig å beholde alderspoeng i et mindre omfang slik at også «eldre» søkere ivaretas i den nye modellen. Dette vil også kunne bidra til et ønsket mangfold i våre utdanninger. Vi foreslår at det gis inntil 2 alderspoeng til søkere.

UiB støtter forslaget om å fjerne tilleggs poeng for folkehøgskole og fagskole, men vi støtter ikke forslaget om å beholde tilleggs poeng for førstegangstjeneste. UiB foreslår å beholde inntil 2 tilleggs poeng til søkere som har fullført ett års høyere utdanning. Et reelt kompetansegivende år som høyere utdanning vil være, bør telle mer enn et venteår eller et år der man tar opp igjen fag fra VGO. Vi mener også at dette vil bidra til å sikre mer mangfold i utdanningene våre. UiB mener videre at det er spesielt viktig at det gis poeng for høyere utdanning dersom skal gis poeng for førstegangstjeneste. Å kun beholde poeng for førstegangstjeneste vil etter vårt syn direkte motarbeide mangfold i utdanningene, da muligheten for å avtjene førstegangstjeneste ikke er lik for alle, som for eksempel ungdom med funksjonsnedsettelse. Vi mener at insentiver for å få ungdom til å velge førstegangstjeneste bør gis på andre måter enn gjennom et fortrinn i søknad til høyere utdanning.

2.4 Spesielle kvoter

UiB støtter at ordninger for spesielle kvoter videreføres.

2.5 Kvote for underrepresentert kjønn (kjønnsnøytrale kvoter)

Departementet foreslår at lærestedene kan benytte kvoter for å sikre bedre kjønnsfordeling på studier der dette er strengt nødvendig (kjønnsnøytrale kvoter), fremfor dagens ordning med tilleggs poeng for det underrepresenterte kjønn. UiB støtter dette forslaget. UiB mener samtidig at kvoten som standard bør sikre 30% av det underrepresenterte kjønn.

UiB mener videre at begrepet «kjønnsnøytrale kvoter» kan være vanskelig å forstå og kommunisere ovenfor søkere, og at det også kan oppleves misvisende når kvoten kun skal sikre 20% av det underrepresenterte kjønn. Vi ber om at det vurderes å benytte et begrep som ikke gir inntrykk av at det skal sikres jevn fordeling av begge juridiske kjønn.

2.6 Rangerende opptaksprøver i kombinasjon med karakterpoeng

I opptaksmeldingen fremgår det at regjeringen ønsker å innføre tiltak for å etablere flere lokale opptaksprøver for å rangere søkere til studier med høy konkurranse. Som svar på dette foreslår departementet at lærestedene kan tilby rangerende opptaksprøver, men at disse reguleres i opptaksforskriften. Følgende tre modeller foreslås, og kan brukes av lærestedene som supplement til karakterbasert opptak uten søknad til departementet:

- *Modell 1: Kvote for opptaksprøve*
Inntil 20% av studieplassene fordeles basert på rangering etter opptaksprøve. Alle søkere må tilbys å ta opptaksprøve.
- *Modell 2: Opptaksprøve som rangeringsgrunnlag over et visst antall skolepoeng*
Opptaksprøve kan brukes til studier med høy konkurranse, der søkere har svært høye skolepoeng (karakterpoeng + tilleggs-poeng). Alle søkere med mer enn 55 skolepoeng må tilbys, og rangeres på bakgrunn av opptaksprøve.
- *Modell 3: Opptaksprøve som rangeringsgrunnlag i kombinasjon med poeng, der poeng veier tyngst*
Opptaksprøve brukes i kombinasjon med karakterpoeng, men karakterpoengene veies tyngst. Etter denne modellen kan det for eksempel gis tilleggs-poeng avhengig av resultat fra opptaksprøve.

UiB støtter forslaget om at lærestedene selv kan arrangere rangerende opptaksprøver som supplement til å rangere på karakterer. Av de foreslåtte modellene er det i utgangspunktet modell 2 som fremstår som mest aktuell ved UiB for studier med høy konkurranse. Denne modellen fremstår som et alternativ til å forbedre karakterer etter videregående skole for å få opptak til studier med høy konkurranse, og vil kunne bidra til å ivareta UiBs ønske om en mer mangfoldig studentgruppe. Når det gjelder kravet om at opptaksprøve kun kan tilbys til søkere med mer enn 55 skolepoeng, vil dette slå uheldig ut for enkelte studier. UiB foreslår i stedet at det skal være opp til lærestedene å definere hva som skal være minimumskravet for å ta opptaksprøve for studier der vi ønsker å benytte dette. Samtidig er vi bekymret for at denne modellen forutsetter at avgangselever har fått vitnemål, og i så tilfelle vil opptaksprøvene måtte arrangeres i en periode der både våre og skolens ansatte er pålagt å ta ut ferie. Dette kan gjøre det praktisk krevende å gjennomføre denne modellen.

Modell 3 legger opp til at karakterer veier tyngst, men at det gis tilleggs-poeng for resultater fra for eksempel et intervju. Denne modellen kan være aktuell for studier uten konkurranse på UiB, der vi likevel ønsker å måle studentens evner forbi det vi kan ekstrapolere fra studentenes resultater fra videregående skole. Denne modellen kan også være aktuell som et alternativ til modell 2, dersom modell 2 forutsetter at opptaksprøver gjennomføres i en periode med mye ferieavvikling.

Når det gjelder modell 1 mener vi, i tråd med vårt hørings-svar til NOU 2022:17, at det er mye usikkerhet knyttet til størrelsen på kvoten. Dersom kun 20% av studieplassene settes av til søkere med resultater fra opptaksprøve, risikerer vi at studieplassene fylles av søkere som uansett ville fått tilbud dersom de ble

rangert på resultater fra videregående skole. UiB foreslår at lærestedene selv kan definere hvor stor opptaksprøveknoten skal være på hver enkelt studie, men at den maksimalt kan utgjøre 50%. Vi mener videre at modell 1 bør utformes som en standardisert prøve som håndteres av de videregående skolene og ikke av universitetene og høyskolene.

UiB presiserer samtidig at det er praktiske og økonomiske utfordringer knyttet til å arrangere rangerende opptaksprøver, og vi er usikre på om disse forslagene tilstrekkelig ivaretar UiBs mål om økt studentmangfold på studier med høy konkurranse. Vi mener også at det er for tidlig å gjøre en tilstrekkelig kvalifisert vurdering av de konkrete modellene som er skissert. Det er også andre spørsmål som må avklares, særlig når det kommer til kostnad.

2.7 Rangering på grunnlag av særskilt vurdering

UiB støtter forslaget om å utvikle ordningen særskilt vurdering. Vi opplever denne ordningen som svært ressurskrevende, og det er svært få søkere som får tilbud på bakgrunn av særskilt vurdering.

Oppsummert:

- UiB er usikre på effektene av forslagene til justering i kvotestørrelsen og aldersgrensen i kvote for førstegangsvitnemål og generell kvote, men opplever at dette kan være til hinder for UiBs prinsipp om en mangfoldig sammensatt studentgruppe.
- UiB støtter ikke forslaget om å utvikle dagens ordning med dobbeltrangering
- UiB foreslår å beholde tilleggspoeng for språkfag i VGO, samt tilleggspoeng for høyere utdanning og inntil to tilleggspoeng for alder
- UiB støtter forslaget om at lærestedene kan benytte kjønnsnøytrale kvoter fremfor dagens ordning med tilleggspoeng for det underrepresenterte kjønn.
- UiB støtter at ordninger for spesielle kvoter videreføres.
- UiB støtter forslaget om at lærestedene kan tilby rangerende opptaksprøver som supplement til karakterbasert rangering, men vi ønsker mer fleksibilitet i utformingen av opptaksprøvene.
- UiB støtter at ordningen særskilt vurdering utvikles.

4 Organisering av opptaket

Departementet foreslår å føre videre organiseringen av opptaket som den er i dag, der HK-dir har ansvaret for det samordna opptaket. UiB støtter dette forslaget, og vi støtter at dette tydeliggjøres i forskriften.

UiB støtter videre at reglene for nasjonal klagenemnd videreføres, og at nasjonal klagenemnd overtar klagebehandling tilknyttet vedtak fattet etter det som i dag er opptaksforskriften § 8-1 andre ledd (spesielle opptakskrav, realkompetanse og dispensasjon).

5 Implementering av ny forskrift

I opptaksmeldingen er det varslet at de fleste tiltakene skal tre i kraft fra 2027, men at noen endringer bør tre i kraft tidligere og andre senere. Departementet foreslår følgende tidsplan:

- Endringer i tilleggspoeng for fag i videregående skole inntreffer fra opptak til studieåret 2028/29
- Endringer i øvrige tilleggspoeng inntreffer fra opptak til studieåret 2027/28
- Fjerning av alderspoeng inntreffer fra opptak til studieåret 2027/28
- Endringer i 23/5-regelen inntreffer fra opptak til studieåret 2027/28
- Øvrige endringer inntreffer i forbindelse med nytt opptakssystem (tentativt 2027)

UiB støtter dette forslaget, og er enig med departementet i at elever som nå går på videregående skole må få tilstrekkelig tid til å innrette seg etter de nye opptaksreglene. Vi mener likevel at enkelte endringer, som fjerning av kravet om arbeidspraksis etter 23/5-regelen, og avvikling av ordningen særskilt vurdering, medfører en umiddelbar og vesentlig administrativ gevinst. Vi foreslår at disse endringene iverksettes fra 2026.

Med vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrifter.